

Glasögon bör vara en rättighet för alla barn

Rapport från Majblomman
om glasögon och barn.

Juni 2010 / Rapport 2010:24

Majblomman
Alla barns blomma

Synfel hos barn är ett medicinskt problem

Synfel är ett medicinskt problem så länge synen håller på att utvecklas. Om synnedläggningen håller i sig och blir bestående fungerar glasögon som hjälpmedel och bör betraktas så i alla avseenden. Idag är det självklart att hörselskadade barn får tillgång till hörapparat för att kunna tillgodogöra sig skolundervisning och delta i gemenskapen med andra barn på fritiden. Detta gäller inte barn med synfel trots att deras begränsningar är att likställas med hörselskadades. Nedsatt syn och synfel bör därför betraktas på samma sätt som nedsatt hörsel eller annat funktionshinder. Det är nödvändigt för att barn ska kunna utvecklas, hänga med i skolan och delta i gemenskapen med sina kamrater.

Huruvida barn överhuvudtaget kan få bidrag till glasögon beror på vart i landet de bor. I Stockholms läns landsting, till exempel, drogs glasögonbidrag till barn in helt år 2004. I fyra landsting; Gävleborg, Norrbotten, Kronoberg och Västmanland bekostas glasen (dock inte bågarna) helt av landstinget och i övriga landsting varierar bidragen för barn till och med sju år mellan 250 kronor och 1250 kronor.¹

För föräldrar med barn i skolåldern ser det dystrare ut. Få landsting ger bidrag till barn som fyllt sju år. Detta trots att glasögon för skolbarn med synfel är viktigt för inläringen. Många föräldrar saknar ekonomiska förutsättningar att förse sina barn med glasögon. I en undersökning som Majblomman lät utföra år 2008 uppgav fyra av tio tillfrågade föräldrar att de inte haft råd med glasögon trots att deras barn varit i behov av dem.²

Behov av subventionerade glasögon

Genom de tiotusentals bidragsansökningar som årligen kommer till Majblomman ser vi behoven och hur de skiftar över åren. Majblommans lokalföreningar som tar emot bidragsansökningarna uppskattar att förfrågningarna om bidrag till glasögon under 2009 ökat i 38 kommuner och ligger kvar på samma nivå i 114 kommuner. Endast i 29 kommuner har förfrågningarna om bidrag till glasögon minskat. Några exempel på bidragsansökningar som kommer till Majblomman:

”Skolsköterska intygar: Flickan har efter min synundersökning varit hos optiker och är i behov av läsglasögon. Det är viktigt att hon får sina läsglasögon för sitt skolarbete. Glasögonen kostar 2 100 kr. Mamman är ensamstående och har mycket svag ekonomi varför hon är i stort behov av stöd från er.”

”Min son har mycket dålig syn, nu när han börjat i högstadiet är det mycket mer han behöver läsa och kommer hem varje dag med kraftig huvudvärk. Jag tror att han är mer mogen nu att använda glasögon. Vi lever på existensminimum med liten A-kassa och jag har inte råd att köpa glasögon.”

”Skolsköterska intygar: Denna pojke lever i en familj med begränsad ekonomi och är i behov av glasögon för att klara sitt skolarbete, jag tillstyrker att det skulle innebära en stor lättnad för honom både för hans inlärningsförmåga och hälsa.”

Detta tyder på att situationen inte har förändrats under de senaste två åren och att barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer drabbas hårt när landstingens bidrag inte är tillräckliga. Det är orimligt att skolbarn inte kan ta till sig undervisningen på grund av att föräldrarnas ekonomi inte tillåter glasögoninköp. Majblomman anser att detta är en tydlig brist i den svenska välfärden.

Glasögonfrågan på politisk nivå

Efter att Majblomman släppt rapporten ”Brillor och barn” 2008 lyftes frågan om glasögon och barn fram i media.

Norrköpings tidningar skrev om glasögonbidrag till barn strax efter att Majblommans rapport getts ut. Tidningen berättade bland annat att Jämtlands glasögonbidrag legat på samma nivå sedan 1989 trots att marknadspriserna skiftat.³ ”Brillor och barn” uppmärksammades också i Svenska Dagbladet som rapporterade att Stockholm stad inte har några planer på att återinföra glasögonbidrag för barn.⁴

Men debatten ebbade snart ut och det senaste året har varit förhållandevis tyst trots att många familjer fortfarande lever i ekonomisk utsatthet och många barn är utan glasögon fastän de ser dåligt.

På den politiska nationella nivån har motioner i frågan förts fram med jämna mellanrum. I motionen Glasögon från 2009 skriver Anneli Särnblad och Carin Runeson att glasögon kan jämföras med en medicinsk behandling av barnet. De påpekar också vikten av att barn har glasögon med rätt styrka för att kunna fungera både i skolan och på fritiden.⁵

I en annan motion från samma år skriver Eva Olofsson m.fl. att ”Inget barn ska på grund av familjens dåliga ekonomi hindras från att se världen omkring sig ordentligt eller från att kunna följa med i skolan.” Vidare anser de att man bör sträva efter att glasögon till alla barn med synfel ska subventioneras.⁶

I Fredrik Olovssons motion Stöd till barn med synfel från 2009 tas det upp att nästan en kvarts miljon barn lever i ekonomisk utsatthet och att pengar till glasögoninköp ofta saknas: ”Därför vet vi att kostnaden för glasögon är en tung börda för många familjer. En del barn har synfel som kräver att man ofta byter glasögon.” Vidare tas skillnaderna mellan de olika landstingens upp och motionen fastslår att: ”Idag är det den enskilda familjens boendeort som avgör familjens möjligheter till stöd och inte familjens problem.”⁷

Samtliga nämnda motioner har fått avslag, och det går att konstatera att en faktisk förändring lyser med sin frånvaro.

Hur ser bidragen ut idag?

I dag varierar möjligheten till glasögonbidrag till barnen beroende på var i Sverige de bor. I Stockholm ges inga bidrag alls. I Gävleborg, Norrbotten, Kronoberg och Västmanland är glasögonbidrag för barn till och med sju år gratis. I övriga landsting varierar glasögonbidragen mellan 250-1250 kronor (se bilaga 1 med förteckning över Landstingens bidrag i maj 2010). De högre bidragen gäller ofta flerstyrkeglas det vill

säga bifokala eller progressiva glasögon, som kan behövas vid svårare synfel och som är avsevärt dyrare än normalslipade glas. I praktiken betyder detta att huruvida barn idag får subventionerade/gratis glasögon eller inte beror på vart de bor snarare än i hur stort behov de är av glasögon eller huruvida deras föräldrar har råd att skaffa glasögon eller inte. Majblomman anser att detta är högst orättvist. Alla barn bör ha möjlighet att få glasögon, oberoende av var i landet de bor.

Glasögon till barn i skolålder

Idag är det ytterst få landsting som subventionerar glasögon efter den dag barnet fyllt sju år, trots att en fullgod syn är mycket viktigt för inläringen i skolan. Majblomman menar att det är nödvändigt att även barn i skolåldern garanteras glasögon. Barn som inte ser bra får svårt att hänga med i skolan och lider ofta av psykosomatiska besvär som huvudvärk, trötthet och koncentrationssvårigheter. Detta kan leda till att de går ut grundskolan med allför bristfälliga kunskaper och får det svårt senare i livet. Att skolbarn garanteras glasögon vid behov kan därmed ses som en förebyggande insats och en investering i framtiden. Sådana investeringar är alltid lönsamma för samhället. Majblomman anser att en stegvis reform därför även måste inkludera barn som går i grundskolan.

Vad kostar en glasögonreform?

I och med att glasögonbidragen som landstingen har i dagsläget varierar stort⁸ är det svårt att säga hur mycket extra en glasögonreform skulle kosta varje enskilt landsting. Däremot har Majblomman räknat ut vad det kan kosta ett genomsnittligt landsting att införa en reform som innebär att barn från två år och upp till dess de slutar grundskolan (vi räknar med barn till och med 15 år) erbjuds gratis glasögon.

Vi har valt att illustrera detta exempel med hjälp av siffror från Västmanlands landsting. Uträkningen för Västmanland fungerar som en bra indikation för en majoritet av landstingen då Västmanland kan räknas som ett genomsnittligt landsting vad gäller folkmängd⁹ och de ligger även någonstans i mitten på skalan av subventioner/bidrag som landsting ger till barnglasögon (år 2008 subventionerade Västmanlands landsting glasen till fullo, dock inte bågarna). I genomsnitt kostade ett subventionerat glas cirka 460 kronor styck).

År 2008 fick cirka 2000 av totalt 15 804¹⁰ barn (dvs. cirka 12,5 procent) i åldersgruppen två till och med sju år gratis glasögon i Västmanland. Detta kostade landstinget 920 000 kronor.¹¹

Barnglasögon säljs ofta i paket om både glas och båge. Ett par standardglasögon för barn (inklusive bågar) kostar idag från 700 kronor och uppåt.¹² För ungdomar ligger priset lite högre. Majblomman räknar därmed att standardglas och bågar för barn och ungdomar ligger på omkring 800 kronor. Utöver det tillkommer eventuella ytbehandlingar och försäkring.¹³ Just försäkring är viktigt i barns fall eftersom lek och stöj ofta resulterar i skador på glasögonen. För barn är det inte en fråga om glasögon går sönder utan **när**, säger Fredrik Thunell, VD för Optikbranschen.

Fredrik Thunell uppskattar att ungefär 15 procent av alla barn behöver glasögon. Siffror från Västmanlands landsting visar att cirka 12,5 procent av barnen i Västmanlands län mellan två och sju år fick bidrag till glasögon år 2008. För barn under två år är glasögon inte aktuellt. Skillnaden mellan 12,5 procent i Västmanland och de 15 procent som enligt Optikerförbundet behöver glasögon kan delvis utgöras av den grupp barn som idag inte skaffar glasögon trots att de skulle behöva, på grund av att föräldrarna inte har råd då glasögon plus bågar inte är helt gratis. Majblomman har i tidigare undersökningar visat att ca 23 000 barn i Sverige per år inte får glasögon därför att

deras föräldrar inte haft råd att köpa några just då.¹⁴ Skulle en glasögonreform bli aktuell är det viktigt att glasögonkostnaden för dessa barn även tas med i beräkningen. Vi har därför räknat på 15 procent.

Enligt Optikbranschen kan man även räkna att ca 15 procent av skolbarnen behöver glasögon.

Om 15 procent av barnen i Västmanlands län från två till och med 15 år erbjuds glasögon plus glas á 800 kronor helt kostnadsfritt skulle det innebära **en extra kostnad på drygt 3,6 miljoner kronor.**¹⁵

Utöver de ca 920 000 kronor landstinget idag betalar för glasögonbidrag skulle en kostnad på drygt 3,6 miljoner kronor tillkomma. Västmanlands landstings totala kostnad för landstingets verksamhet under 2009 var över 6 miljarder kronor. En extra kostnad om 3,6 miljoner kronor per år för Västmanland skulle alltså innebära en ökning på knappt 0,06 procent av den totala årskostnaden för landstinget. Detta är en liten summa för ett landsting.

Det finns naturligtvis varianter på reformer. Viktiga förutsättningar är dock dels att subventionerna ser likadana ut i alla lansting, dels att även skolbarn omfattas. Exempelvis kan en reform utformas så att ett minimibelopp – samma över hela landet - subventioneras och att resterande belopp inkomstbeprövas, dvs. att de barnfamiljer som är i störst behov och som inte har råd att skaffa glasögon även om de är delfinansierade får glasögon och bågar helt gratis.

En glasögonreform har starkt stöd bland barn och föräldrar

Majblomman frågar kontinuerligt de barn vi kommer i kontakt med hur de ser på olika frågor. Under 2010 tyckte 90 procent av de tillfrågade barnen att det var "jätteviktigt" att barn får tillgång till gratis glasögon. Resterande 10 procent svarade att det var ganska viktigt och ingen kryssade i alternativet "inte så viktigt".

På frågan om barnet självt varit med om att inte få glasögon svarar några barn:

"Jag skulle egentligen [behöva] men det var inte länge sedan jag fick nya, men jag gillar mina glasögon ändå."

"Min mamma har inget jobb."

"Jag skulle ha fått glasögon om jag hade behövt, men just nu tror jag inte att jag skulle behöva, men jag har problem med min syn ibland för jag får huvudvärk Väldigt ofta... :("

"Pappa och mamma har prioriterat fast de inte haft råd."

I en undersökning som Majblomman lät Novus Opinion göra år 2008 säger 9 av 10 tillfrågade att de anser att barn med synfel bör få bidrag till glasögon på samma sätt som barn med nedsatt hörsel får hjälpmedel. Mer än hälften tycker att bidraget ska utgå universellt och vara oberoende av inkomst.¹⁶

Lärares röster

På frågan om lärare anser det vara viktigt att barn får glasögon kostnadsfritt svarade några:

"Absolut! Det borde vara en självklarhet för alla i vårt "rika" land Sverige!"

"Det är självklart att vi ska stödja alla typer av funktionsnedsättningar hos elever."

"Har just blivit varse denna fråga. Jag trodde att alla barn fick gratis synhjälpmedel."

"Är själv glasögonbärare och tycker att rätt glasögon är superviktigt. Har aldrig tänkt på det så men det är ju egentligen självklart att ögon och öron är lika viktiga och ska ha rätt hjälpmedel!"

"Då jag själv var ett av de barnen som gick med ihoptejpade glasögon under min barndom så delar jag er syn fullständigt och har haft den i åtskilligt antal år."

"Det här har jag upplevt många gånger. De trasiga glasögonen ersätts inte.... liksom nyanskaffning kan ta väldigt lång tid."

Majblommans krav

Majblommans Riksförbund arbetar aktivt med att motverka marginalisering och utanförskap för fattiga barn i Sverige. Årligen kommer tiotusentals bidragsansökningar till Majblomman från barn och föräldrar som lever under ständig ekonomisk press. Det är inte fullt att vara fattig och ekonomisk utsatthet ska inte påverka barns möjligheter till inläring i skolan. Barn och skolungdomar bör ha rätt till glasögon precis som de har rätt till hjälpmedel vid hörselnedsättning, och precis som vuxna har rätt till terminalglasögon på sina arbetsplatser. Majblommans krav är att betrakta synhjälpmedel som medicinsk behandling eller hjälpmedel för en funktionsnedsättning. Bidrag till synhjälpmedel måste snarast införas så att barn med nedsatt syn kan hänga med i skolan och på fritiden, oavsett var i landet de bor.

---

¹ För en sammanställning av landstingens bidrag se bilaga 1.

² Majblommans rapport "Brillor och barn" 2008-10-02.

³ Micke Pihlblad Norrköpings tidningar 2008-10-07.

⁴ Alexandra Hernadi Svenska Dagbladet 2008-10-03.

⁵ Motion 2009/10:So386.

⁶ Motion 2009/10:So512.

⁷ Motion 2009/10:So555.

⁸ Se bilaga 1 för uppgifter om landstingens bidragsnivåer.

⁹ Av Sveriges 18 landsting och 2 regioner har 12 en folkmängd på mellan 180 000 – 296 000. Västmanland folkmängd år 2009 var 251 353 (SCB).

¹⁰ Statistik från SCB visar att det fanns 15 804 barn i åldrarna två till och med sju år Västmanlands län år 2008.

¹¹ Riksdagens Utredningstjänst "Glasögon för barn" Dnr 2009:1207.

¹² Synsam: från 790 kronor för båge och obehandlade glas. Man tar endast betalt för glaset, dvs. bågen är gratis (gäller begränsat sortiment) Synoptik: från 995 kronor för två par glasögon samt en "lekförsäkring". Specsavers: från 695 kronor för båge och obehandlade glas.

¹³ Kostnaden för glasögon som nämns i Majblommans tidigare rapport "Brillor och barn" avser en bredare grupp barn/unga.

¹⁴ Läs mer i Majblommans rapport "Vardagens vanmakt – en rapport om ekonomiskt utsatta familjer i Sverige" 2009.

¹⁵ År 2009 fanns det enligt SCB 38 334 barn i åldrarna 2-15 år i Västmanlands län. Om 15 % av dem behöver glasögon är det 5750 barn. 5750 gånger 800 kronor är 3 680 000.

¹⁶ Majblommans rapport "Brillor och barn" 2008-10-02.

Bilaga 1

Landsting	Bidrag	Ålder	Belopp
Blekinge	Ja	Till och med 7 år	500-1000 kronor som beviljas av syncentralen. Även barn och unga 8-19 kan få ett glasögonbidrag på 300 kronor.
Dalarna	Ja	Till och med 7 år	800 kronor.
*Gotland	Ja	Till och med 7 år	600 kronor.
Gävleborg	Ja	Till och med 7 år	Gratis glas. 100 kronor i bidrag till bågen.
Halland	Ja	Till och med 7 år	500-770 kronor för enstyrkeglas. 1100-1250 för mer avancerade glas. Barn och unga 8-19 år kan få ett schablonbidrag på högst 450 kronor.
Jämtland	Ja	Till och med 7 år	500 kronor .
Jönköping	Ja	Till och med 7 år	Högst 700 kronor.
*Kalmar	Ja	Till och med 7 år	Från 750 kronor och uppåt beroende på glas.
*Kronoberg	Ja	Till och med 7 år	Full ersättning för normalglas. Bågar högst 100 kronor.
Norbotten	Ja	Till och med 7 år	Gratis glas.
*Skåne	Ja	Till och med 7 år	Högst 500 kronor för enkelslipade och 1000 kronor för dubbelslipade.
Stockholm	Nej		
Södermanland	Ja	Till och med 7 år	250-600 kronor beroende på glas. Barn 8-12 år får bidrag med 500 kronor.
Uppsala	Ja	Till och med 7 år	Oftast 550 kronor. Vissa undantag om speciella glas behövs.
Värmland	Ja	Till och med 7 år	Grundbidrag utgår alltid med 500:- Detta kompletteras med ytterligare 300:- om glaset är starkare än +/- 6 dioptrier och vid behov av multifokala glas utgår ytterligare 400:- i bidrag.
Västerbotten	Ja	Till och med 7 år	200-700 kronor beroende på grad av synfel och om det gäller ena eller båda ögonen.
*Västernorrland	Ja	Till och med 7 år	Mellan 250 och 600 kronor beroende på glas.
Västmanland	Ja	Till och med 7 år	Gratis glas.
V. Götaland	Ja	Till och med 7 år	Från 250-1000 beroende på glas. Högsta nivån 500-1000 gäller vid behov av flerstyrkeglas.
Örebro	Ja	Till och med 7 år	300-450 kronor beroende på glas. Max 300 kronor i bidrag för bågen.
Östergötland	Ja	Till och med 7 år	450-900 kronor.

*Uppgifterna är från 2008

Majblomman
Alla barns blomma

Majblommans Riksförbund
Kungsgatan 28
411 19 Göteborg
Telefon 031-60 68 90
E-post: info@majblomman.se
www.majblomman.se